

Л. О. Дорожинська
магістрант ННІ педагогіки
(Магістратура 8.18010020 "Управління
навчальним закладом "Житомирського державного
університету імені Івана Франка, м. Житомир)
помічник вихователя
(ДНЗ №29 «Зірочка» м. Житомира)
e-mail: ludiychka@yandex.ru

Особливості антикризового управління в навчальних закладах

У статті розкрито сутність понять «криза» та «антикризове управління», проведено аналіз криз, їх причини та наслідки, визначено особливості кризових явищ в управлінні навчальними закладами, здійснено наукове обґрунтування криз, науково підтверджено та обґрунтовано антикризове управління в закладах освіти.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасним станом системи освіти України в умовах кризового стану. Більшість закладів освіти знаходяться на межі виживання, стають не конкурентоспроможними, а деякі під загрозою ліквідації. Інноваційним підходом у керуванні навчальним закладом можна вважати антикризове управління, яке повинно ґрунтуватись на своєчасній діагностиці рівня та причин кризового стану і запровадженні антикризових програм. Антикризове управління націлене на подолання кризи та якісні зміни в управлінні навчальними закладами, адже ефективне функціонування будь якого закладу залежить від управління ним. Вчасно розроблена антикризова програма сприяє припиненню кризових процесів, відновленню ефективного функціонування навчального закладу та формування конкурентоспроможності [1].

Слід зазначити що питання антикризового управління привертає увагу як вітчизняних так і зарубіжних вчених. Зокрема, І. Ансоффа, С. Беляєва, І. Бланка, Л. Бляхмана, О. Градова, В. Гриньової, А. Грязнової, Г. Іванова, М. Кизима, Є. Короткова, В. Кошкіна та інших.

Однак питання антикризового управління в закладах освіти висвітлено в недостатній мірі, що і зумовило вибір теми нашого дослідження: «Особливості антикризового управління в навчальних закладах».

Мета статті: дослідження антикризового управління в закладах освіти та надання практичних рекомендацій керівникам.

Завдання статті: визначити поняття «кризи» та «антикризового управління», проаналізувати та обґрунтувати доцільність використання антикризових програм в освітній галузі.

Виклад основного матеріалу. У контексті дослідження важливою особливістю антикризового управління виступає правильне розуміння змісту науки про управління [2].

Управління в освіті – це вид управлінської діяльності, що складається із сукупності засобів, методів та форм впливу на особистості та колектив з метою ефективного функціонування освітньої галузі. [3].

Щодо управління освітою антикризове управління передбачає нововведення в цілі, зміст, форми та методи управління, навчання та виховання, в організацію діяльності керівника.

У даний час керівник повинен бути експертом і стратегом у сфері управління діяльністю навчального закладу, здатним забезпечити постановку, прогнозування та оцінку ступеня відповідності цілей і результатів освіти дитини, діяльності співробітників і всього закладу як соціальної одиниці, тобто управляти якістю освітнього процесу [4].

Отже, антикризове управління – здійснює керований вплив на систему управління навчальними закладами, за для запобігання виникнення кризи, аналізу її причин, розробку шляхів подолання та подальшого ефективного функціонування закладів освіти.

Поняття «криза» - саме по собі, має багато характеристик.

Термін криза (з грец. Krisis) - різка зміна звичайного стану речей; злам, загострення становища[5].

Як зазначає Є. Коротков: «Криза - загострення безлічі взаємозв'язаних ситуацій, що підвищують складність і ризик управління ». Поняття « криза » тісно пов'язане і з поняттям « ризик», яке впливає на прийняття управлінського рішення. Якщо виключити з нього очікування кризи, то не буде відчуття ризику, кризові ситуації будуть виникати несподівано і болуче[6].

О. Бандурка наводить таке визначення: «Криза - широкомасштабна, непередбачена подія, яка веде до потенційно негативних результатів. Ця подія і її наслідки можуть спричинити серйозну шкоду всій організації: працівникам, продукції, зв'язкам, фінансам і репутації».

Причини кризи можуть бути: зовнішніми, пов'язаними з тенденціями і стратегією макроекономічного розвитку або навіть розвитку світової економіки, конкуренцією, політичною ситуацією в країні, і внутрішніми, пов'язаними з ризикованою стратегією маркетингу, внутрішніми конфліктами, недоліками в організації виробництва, недосконалістю управління, інноваційною та інвестиційною політикою (див. табл. 1).

В закладах освіти відбуваються великі зміни. Попит освітніх послуг збільшується, тому криза в освіті в першу чергу проявляється в кваліфікованому підборі кадрів, в конкурентоспроможності закладу. У нашому дослідженні ми провели опитування педагогів навчальних та виховних закладів, більшість з них переконана, що велику роль відіграє фінансування.

Наприклад, навчальний заклад для повного функціонування має бути забезпечений всім необхідним для якнайкращого та безпечного перебування учнів у навчальному закладі. Становище матеріальної бази навчальних закладів потребує оновлення та заміни. Також вони зазначають, що важливим питанням залишається компетентне управління та підбір педкадрів, зокрема освітній рівень учасників навчально-виховного процесу. Від цього залежать освітні послуги, які надаються освітньою установою, адже головним завданням навчального закладу є всебічний розвиток дітей.

Тому заклад повинен якнайкраще зарекомендувати себе для втримання конкурентоспроможності. Але все ж таки, думки опитуваних

Таблиця 1.

Причини криз

Причини криз					
Зовнішні	Внутрішні	Об'єктивні	Суб'єктивні	Природні	Техногенні
Пов'язані з тенденціями і стратегією макроекономічного розвитку, конкуренцією, політичною ситуацією в країні.	Залежать від підприємства, це управління, організація, не кваліфіковані кадри, недоліки у виробничій сфері, дефіцит фінансування	Пов'язані з циклічними потребами модернізації та реструктуризації підприємств, з несприятливими впливами зовнішнього середовища організацій	Що відображають помилки і волюнтаризм в управлінні	Явища клімату, землетруси, повені та інші природні катаклізми	Пов'язані з діяльністю людини

педагогів збігаються в тому, що криза в освіті, є наслідком економічної кризи в країні.

Від ефективності антикризового управління залежить те, якими будуть наслідки кризи, а можливі, як позитивні так і негативні наслідки кризи:

- оновлення, оздоровлення, перебудова соціально-економічної системи або її руйнування, виникнення нової кризи;
- загострення або послаблення кризи;
- різкі зміни в соціально-економічній системі, або м'який вихід з кризи;
- довгострокові, короткострокові, якісні, кількісні зміни (або разом);
- незворотні або зворотні зміни.

Криза змінює напрямок життєдіяльності системи, порушує її стійкість, докорінно її оновлює, спонукаючи до розвитку.

Актуальним постає питання організації антикризового управління в закладах освіти.

Поняття «антикризового управління» прийнято розглядати як у вузькому так і в широкому розумінні (див. табл. 2).

Питання антикризового управління є актуальним для багатьох закладів освіти, так як проблема виживання в кризових ситуаціях є визначальною. Якщо впроваджена антикризова програма буде реалізовуватись постійно, це сформує ефективне управління навчальними закладами в кризових ситуаціях.

Таблиця 2.

Визначення поняття «Антикризового управління» за масштабністю

Антикризове управління

У вузькому розумінні:	У широкому розумінні:
застосовуються певні форми і методи в рамках процедури банкрутства	управління під час кризи, а також попередження настання кризових явищ

Об'єктом антикризового управління є виникнення та поглиблення кризи розвитку НЗ, що має негативні наслідки для життєдіяльності освітньої організації, її усунення та запобігання [7].

Основною метою антикризового управління є розробка та запровадження антикризової програми, здатної вивести управління на новий рівень, за для ефективного функціонування. Кризові явища в діяльності НЗ є переломним моментом у процесі взаємодії елементів системи управління між собою та із зовнішнім оточенням.

Визначаючи суть і завдання антикризового управління, вчені (Іванов Г. П., Уткін Є. А., Лігоненко Л. О., Фатхутдинов Р. А.) погодились щодо особливостей цього напрямку управління, використання специфічних прийомів, форм і методів антикризового управління, недоцільно порівнювати його з управлінням в цілому або з управлінням в умовах кризи [8].

Антикризова програма розглядається, як прийняте рішення, оформлене документально, щодо шляхів виведення підприємства з кризового стану.

Основними принципами на яких ґрунтується механізм антикризового управління, визнаються наступні (див. табл.3).

Визначені принципи, що доповнюють та уточнюють один одного, повинні діяти тільки в системі.

Ось чому, антикризове управління повинно бути постійним та діяти системно, охоплюючи комплекс засобів та методів. Це означає, що крім кризи в навчальному закладі існує ще економічна криза в країні, що відображається на заходах антикризової програми управління.

Успіх антикризового управління визначається рівнем антикризової готовності підприємства, ефективністю безпосереднього протистояння кризі та рівнем своєчасних профілактичних заходів.

Таблиця 3.

Основні принципи антикризового управління			
Системні	Специфічні		
	Механізм управління	Процес управління	Система управління
Об'єктивності			
Комплексності	Попередження	Гнучкості	Функціональності інтеграції

Відповідальності	Реалістичності	Своєчасності	Професіоналізму
Ефективності	Антикризової свідомості	Врахування наслідків	Відповідальності
Контролю	Багатоваріантності	Стратегічності	Оптимізації
Основної ланки Законності	Мотивації	Послідовності	Централізму та децентралізму
Оптимальності			

Впровадження системи антикризового управління залежить також від фактору часу:

- моменту, коли підприємство приступила до цієї роботи;
- тривалістю розробки.

Бажано, щоб систему антикризового управління здійснювали окремо виділені фахівці, а ще краще - фахівці з антикризового управління. При цьому керівник навчального закладу повинен стежити за роботою цих фахівців, а також щоб антикризова програма не заперечувала місцевому управлінню.

Висновок. На нашу думку для керівників навчальних закладів головним завданням є подолання кризової ситуації, що є одним із головних проблем управління в закладах освіти та забезпечити ефективне функціонування навчальних закладів, підвищити їх конкурентоспроможність та розвиток.

Отже, запроваджена антикризова програма у процес управління є необхідністю і дає змогу високоефективно керувати освітнім закладом, адже від цього залежить якість освітніх послуг.

Список використаних джерел та літератури

1. Мескон М. Х. Основы менеджмента : пер. с англ. / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1992. – 702 с.
2. Луговий В. І. Управління освітою: навч. посіб.[для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності «Держ. управління»] / Володимир Ілларіонович Луговий. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 302с.
3. Маркіян С. В. Інновації як фактор розвитку освіти: VI Міжнародна міждисциплінарна науково-практична конференція / С. В. Маркіян.. — Харків, 2006.
4. Збірник нормативних документів загальної середньої та дошкільної освіти. - Міністерство освіти і науки України. - К., 2002. - 262 с.
5. Тлумачний словник. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

6. Коротков Э. М. Антикризисное управление : учебное пособие / под ред. Э. М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 432 с.

7. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Н. В. Краснокутська. - К.: КНЕУ, 2003. - 504 с

8. Карпенко О. А. Основи антикризового управління : навч.-метод. посіб. - Київ : Видавництво НАДУ, 2006

9. Беляев С. Г. Теория и практика анти кризисного управления : учебник / под. ред. С. Г. Беляева, В.И. Кошкина. – М.: ЮНИТИ, 1996. – 278 с.

Л. Дорожинская

Особенности анти кризисного управления учебными заведениями

В статье раскрыта сущность понятий «кризис» и «антикризисное управление», проведен анализ кризисов, их причины и последствия, определены особенности кризисных явлений в управлении учебными заведениями, осуществлено научное обоснование кризисов, научно подтверждено и обоснованно антикризисное управление в учебных заведениях.

L. Dorozhynska

Particularly crisis management institutions

The article reveals the essence of "crisis" and "crisis management" notions; crisis, its causes and consequences analysis has been made, crisis management of educational institutions' peculiarities has been identified; anti-crisis educational institutions' management has been scientifically proved.